

Inleiding

Enkonduko:

- ☆ Lingva familio: kelta
- ☆ Kie: Irlando
- ☆ Kiom: 1.57 milionoj
- ☆ La ekesto: Literatura lingvo ekde 597 A.D.

Taalfamilie

Hindeŭropa lingvo, kelta familio, kiu havas du partojn: la Q-kelta (la irlanda, la skotgaela kaj la manksa) kaj la P-kelta (la kimra, la bretona kaj la kornvala).
Irlanda *ceann*, kimra *pen* (= kapo);
Irlanda *ceathair*, kimra *pedwar* (= kvar);
Irlanda *mac*, kimra *map* (= filo, kiel en "McDonalds").

Waar

IRLANDO. La saman lingvon parolis SKOTLANDO dum jarcentoj, sed tiu nun iomete malsamas de la irlanda, iom pli ol la flandra malsamas de la nederlanda. La irlanda fariĝis oficiala laborlingvo de EU la 1-an januaro 2007.

Hoeveel

1.57 milionoj

Het ontstaan

597 A.D : Jam literatura lingvo, kiam la poemo "*Amra Cholm Cille*" estis verkita, kiel lamento tuj post la morto de la unua irlanda sanktulo, Colm Cille (= la kolombo de la preĝejo).

597-900: Malnova irlanda literatura lingvo, ampleksa literaturo.

900-1200: Meza irlanda lingvo: Sen standarda lingvo pro la malordo post la atakoj de Vikingoj.

1200-1600: Frua moderna irlanda lingvo, au klasika irlanda. Sama standarda lingvo uzata ĉie en Irlando kaj Skotlando.

1600 - : Lastatempa irlanda lingvo.

1366: La unuaj leĝoj kontraŭ la irlanda, la "Statutoj de Kilkenny".

1541: Kiam la anglo Henry VIII proklamis sin "reĝo de Irlando", necesis irlandigi la proklamon por ke la anglaj koloniistoj de Irlando komprenu ĝin. Poste estis leĝo ke "ĉiu anglo de Irlando devos lerni la anglan, aŭ esti traktata kiel "irlanda malamiko".

1831: La novaj bazaj lernejoj malpermesis la irlandan.

1845-49: La Malsatego – 1-2 milionoj mortis pro malsano, poste ne plu estis plimulto de irlandeparolantoj.

1891: La irlanda estis malaperonta – nur 3% de infanoj parolis ĝin.

1893: “La Gaela Ligo”, por savi la lingvon, fondiĝis.

1922: Irlanda sendependeco – la irlanda studenda en ĉiuj lernejoj dum 1 horo tage almenaŭ – unua decido de la unua irlanda registaro.

1996: Irlandlingva televido, TG4.

1998: La brita registaro akceptis devon antaŭenigi la irlandan en Nord-Irlando.

2003: “Leĝo pri la Oficialaj Lingvoj”, por antaŭenigi la irlandan.

2007: La irlanda nun unu de la oficialaj laborlingvoj de EU.

Alfabet en uitspraak

Alfabeto kaj prononcado:

☆ La literoj:

"Estas *******(nombro*******) da literoj:"

"Kun iliaj nomoj:"

☆ La prononcado:

"La jenaj literoj estas prononcataj kiel en la nederlanda:"

"La jenaj literoj estas malsame prononcataj ol en la nederlanda:"

☆ La akcento

Alfabet en uitspraak

La literoj:

Estas 26 literoj:

a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z

Vokaloj:

Ĉiuj vokaloj ekzistas en mallonga kaj longa formo: a e i o u (mallongaj) aŭ á é í ó ú (longaj).

Konsonantoj estas moligataj pere de «e/é, i/í», kiel en la slavaj lingvoj.

De uitspraak:

La baza prononco de la irlanda ne similas al Esperanto, kaj estas malfacile klarigebla per alia lingvo. Mi donos ekzemplojn.

Konsonantoj:

bh, mh: kiel v en E-o
ch: kiel ĥ en E-o
dh: kiel j antaŭ i, e; alia sono aliloke (mi montros)
fh: silenta
gh: kiel j antaŭ i, e; alia sono aliloke (mi montros). Samas al "dh".
mh: kiel v
ph: kiel f
s antaŭ i, e: kiel ŝ en E-o
th: kiel h

De klemtoon:

La akcento en la irlanda estas kutime sur la unua silabo de ĉiu multsilaba vorto, sed estas granda diferenco inter la dialektoj. Sude longa vokalo en alia silabo prenas la akcenton, norde la unua silabo gardas ĝin.

Longeco povas komplete ŝanĝi signifon: Seán=Jan, sean=maljuna, séan= feliĉo

Grammatica

Ekzistas komplika sistemo de ŝanĝoj en la komenco de vortoj, ekzemple:

Singularo:

An fear beag: la eta viro
An bhean bheag: la eta virino.

An t-asal bán: la blanka azeno
An abhainn mhór: la granda rivero.

Ekzemplo de genetivo:

An chearc bheag: la eta kokino.
Ubh na circe bige: la ovo de la eta kokino.

Pluralo:

Na fir bheaga: la etaj viroj
Na mná beaga: la etaj virinoj.

Na hasail bhána: la blankaj azenoj
Na haibhneacha móra: la grandaj riveroj.

Naamvallen, geslacht

Naamvallen: 3 kazoj: nominativo, genetivo, vokativo.

Geslacht: ina, malina.

Naamwoorden

Substantieven:

Ekzistas entute 5 diversaj deklinaciaj skemoj por substantivoj, laŭ la formo de la genetivo singulara.

Adjectieven:

Ekzistas entute 3 diversaj deklinaciaj skemoj por akjektivoj.

Werkwoordvervoeging

Ne ekzistas irlanda vorto por “havi”, oni diras “estas apud ...”; sed ekzistas 3 formoj de la verbo “esti”, ekzemple:

Is Éireannach mé: Mi estas irlandano.

Tá tuirse orm: Mi estas laca (lit. estas laceco sur mi).

Bím anseo gach lá: Mi estas ĉi-tie ĉiutage.

Tegenwoordige tijd:

infinitief	beminnen <u>Tá grá ag ...do</u>	zijn <u>bheith</u>	hebben <u>Bheith ... ag</u>
ik	Tá grá agam do	Táim	Tá ... agam
jij (informeel)	Tá grá agat do	Tá tú	Tá ... agat
gij, u (formeel)	--	--	--
hij, zij, het	Tá grá aige, aici do	Tá sé, sí	Tá ... aige, aici
wij	Tá grá againn do	Táimid	Tá ... againn
jullie	Tá grá agaibh do	Tá sibh	Tá ... agaibh
zij	Tá grá acu do	Tá siad	Tá ... acu

Andere enkelvoudige tijden:

Tá: estas

Bíonn: estas kutime, ripete

Beidh: estos

Bhí: estis

Bhíodh: kutime, ripete estis

Bheadh: estus

Ekzistas **11 neregulaj verboj**: abair (diri), beir (kapti), bí (esti), clois (aŭdi), déan (fari), faigh (trovi), feic (vidi), ith (manĝi), tabhair (doni), tar (veni), téigh (iri).

Curiosa

(eventualaj tipaj gramatik-ecoj en via lingvo: tio estas tre interesa parto)

La formo “bionn” (ripete estas) similas al la formo “bywa” en la pola lingvo; la kontrasto is/tá en la irlanda similas al la kontrasto “ser/estar” en la hispana.

La negativo “ní” modifas le unuan konsontanton:

Tagann – ní thagann (venas – ne venas)
Tugann – ní thugann (donas – ne donas).

Woordenschat

Vortaro:

- ☆ La artikolo
- ☆ Kelkaj bazaj vortoj (surskribu la esperantan version kaj lasu la nederlandan)
- ☆ Vortoj pri nia temo: fabeloj (surskribu la esperantan version kaj lasu la nederlandan)
- ☆ Nombroj
- ☆ Aliaj vortklasoj
- ☆ Esprimoj (surskribu la esperantan version kaj lasu la nederlandan)
- ☆ Kuriozaĵoj

Het lidwoord

Ekzistas nur difina, *an*, pluralo *na*.

Enkele basiswoorden

moeder / vader	máthair / athair
mama / papa	mamá / daidí
zoon / dochter	mac / iníon
jongen / meisje	buachaill / cailín

seconde	soicind
minuut	nóiméad
uur	uair an chloig
dag	lá
week	seachtain
maand	mí
jaar	bliain
eeuw	céad bliain

dag / nacht	lá / oíche
morgen / avond	maidin / tráthnóna

middag / middernacht	meán lae / meán oíche
noord / zuid oost / west	tuaisceart / deisceart oirthear / iarthar
huis / thuis tafel / stoel appel potlood papier boek	teach / sa bhaile bord / cathaoir úll peann luaidhe páipéar leabhar
en / of ja / neen	i / nó is ea / ní hea
waar? ergens daar hier overal nergens	cá? áit éigin ansin anseo gach áit áit ar bith
wie? / wat? wanneer? hoeveel? hoe? waarom?	cé? / cad? cathain? cé mhéid? conas? cad ina thaobh?

Woorden over ons thema: sprookjes

sprookje	síscéal
fabel	fabhalscéal
Er was eens, heel lang geleden ...	Fadó fadó ...
Sneeuwitje (en de zeven dwerfen)	Bánsneachta (agus na seacht n- abhac)
Roodkapje	Cochailín Dearg
Assepoester	Luaithriona
Klein Duimpje	Ordógín
De Bremer Straatmuzikanten	Amhránaithe Bhremen
De reizen van Gulliver	Turasanna Ghuilibhéir
fee	sióg
tovenaar	draoi
dwerg / reus	abhac / fathach
Ze leefden nog lang en gelukkig	Mhaireadar go sona suairc an chuid eile dá saol

Getallen – la dua por homoj

0 náid

|

10 a deich (deichniúr)

1	a haon (duine)	11	a haon déag (aon duine dhéag)
2	a dó (beirt)	12	a dó dhéag (dáréag)
3	a trí (triúr)	13	a trí déag (trí dhuine dhéag)
4	a ceathair (ceathrar)	20	fiche (duine)
5	a cúig (cúigear)	30	tríocha
6	a sé (seisear)	100	céad
7	a seacht (seachtar)	123	céad fiche a trí
8	a hocht (ochtar)	1.000	míle
9	a naoi (naonúr)	1.000.000	milliún

(ecoj de la bazaj kaj ordaj numeraloj)

Simileco kun la hungara lingvo: Por unu el paro oni uzas la vorton “leath” (= duono), ekzemple oreloj, okuloj, manoj, kruroj. “Tá sé ar leathchois” (Li havas unu kruron, lit. li havas duonkruron.

Se estas kunmetitaj numeraloj, oni deklinacias ĉiujn partojn: 123 en genitivo mask. = stého dvacátého třetího

Formo de substantivoj post numeraloj: nominativo sg kutimas, kaj la genitivo pl post la “personaj” numeraloj.

Formoj de ordaj numeraloj: 1. an chéad, 2. dara, 3. tríú, 4. ceathrú, 5. cúigiú, 6. séú, 7. seachtú. 8. ochtú, 9. naoú, 10. deichiú, 11. aonú déag, 20. fichiú, 30. tríochadú, 31. an chéad ... tríochad, 100 céadú, 1000. míliú, 1.000.000. miliúnú.

Uitdrukkingen

Dag! (informeel)	Dia dhuit!
Goeiedag!	Dia is Muire dhuit!
Goeiemorgen!	Dia dhuit ar maidin!
Goeienacht!	Oíche mhaith!
Tot (weerziens)!	Slán!
Gelieve (= ik verzoek)	Le do thoil (= kun via volo)
(Veel) dank!	Go raibh (míle) maith agat!
Verontschuldig me!	Tá brón orm!
Zeer goed!	An-mhaith!
Smakelijk eten!	--
Smakelijk eten! (informeel)	--
Gezondheid! (drinken)	Sláinte!
Hoe heet je / Hoe heten jullie?	Cad is ainm duit / Cad is ainm daoibh?
Mijn naam is xxx, mij familienaam yyy	Xxx is ainm dom, yyy is sloinne dom
Erg aangenaam!, (bij kennismaking)	Tá áthas orm bualadh leat!
Ik spreek maar enkele woorden ***taal***	Níl ach beagán Gaeilge agam
Ik begrijp niets	Ní thuigim faic

Hoeveel kost dat?	Cé mhéid atá air sin?
Hoeveel moet ik betalen?	Cé mhéid atá le híos agam?
De rekening a.u.b.	An bille, le do thoil.
Ik ben een Belg / Vlaming,...	Is Beilgeach / Pléimeannach mé
Bent u ***inwoner*** / ***inwoonster***?	An Éireannach tú?
Ik ben geen ***inwoner*** / ***inwoonster***	Ní hÉireannach mé.
Een aangenaam feest!	Bain taitneamh as an bhféile!
Een gelukkig Nieuwjaar!	Athbhliain shona!
Aandacht!	Fainic!
Open / gesloten	Ar oscailt / Dúnta
WC	Leithreas
Ingang / uitgang	Isteach / Amach
Ik hou van je	Mo ghrá thú (lit. Mia amo – vi!)
Oost west, thuis best	Níl aon tintéan mar do thinteán féin (ne ekzistas fajrejo kiel via propra fajrejo)
Lando sen sia lingvo estas lando sen animo	Tír gan teanga, tír gan anam
Wie bij de hond slaapt, krijgt zijn vlooiën	An té a bhíonn amuigh, fuarann a chuid (kiu estas ekstere, ties manĝaĵo malvarmiĝas)

Curiosa

(eventualaj tipaj vortar-ecoj en via lingvo: tio estas tre interesa parto)

Leis leis leis leis (= “kaj lia nuda femuro ankaŭ”)

La angla vorto “*whiskey*” venas el la irlanda *uisce beatha* (= akvo de vivo).

La irlanda estas tre religia lingvo: la vorto “Dia” (Dio) estas tre ofta.

Oni diras Dia dhuit por saluti; la respondo estas Dia is Muire dhuit (Dio kaj Maria al vi); Dia leat (Dio kun vi) se iu kantas bone, ekzemple; Dia linn (Dio kun ni) se iu ternas; Go bhfága Dia do shláinte agat (Ke Dio lasu vian sanon al vi) por danki bonan laboriston; kaj “Dia anseo isteach” (Dio estu ĉi-tie) kiam oni la unuan fojon vizitas domon.